

— Božju naime milosnu atrakciju k sebi očitovanu u našoj konaturalnoj spoznaji (intuiciji) Boga. (M. Škvorc, *Vjera i nevjera*, Zagreb, 1982, str. 1909.). P. Rousset je taj izraz posudio od sv. Augustina, koji govori *de oculo fidei*. Mi naime i poslije pada praroditelja ostajemo u vrhunarnom redu, a ne u redu čiste naravi (*naturae purae*). Svjetlo milosti nam je isto toliko intimno koliko i svjetlo uma. Zapravo ta su dva svjetla savršeno objedinjena i prisutna su u činu naše vjere u Boga, koju inače zovemo filozofskom vjerom.

Na kraju ovog kratkog prikaza nešto o broju citata nas hrvatskih pisaca prisutnih u ovom Zborniku. Ukupni broj tih citata iznosi oko 450. Od toga hrvatski se autori citiraju samo 20 puta. Ne bih rekao da smo mogli citirati još mnogo više, nego je literatura na hrvatskom jeziku o temama o kojima u Zborniku pišemo vrlo oskudna. Neka nam Zbornik bude poticaj da još svi, skupa sa počašćenim patrom Ćurićem, neumornije pišemo o filozofskim temama.

Filozofija je posebna snaga jednoga naroda.

Rudolf BRAJČIĆ

Julije DEROSI (ur.), *Bartol Kašić i Biblija*. Zbornik radova s predstavljanja prvotiska Kašićeva hrvatskog prijevoda Sv. Pisma u Pagu 30. ožujka 2001., Pag, Matica hrvatska, 2002., 176 str.

Pred nama je zbornik radova s predstavljanja prvotiska Kašićeva hrvatskoga prijevoda Sv. pisma. Već nas prve stranice zbornika, u *Popratnoj riječi msgr. Marijana Oblaka*, zadarskog nadbiskupa u miru, vrlo sažeto no iscrpno obavještavaju o osnovnim povijesnim činjenicama koje moramo poznavati želimo li u punom smislu riječi pristupiti bavljenju ponudenoj tematikom.

Bartol Kašić, (Pag 1575. — Rim 1650.), svećenik–isusovac, teolog, bibličar, liturgičar, znanstvenik i jezikoslo-

vac, ušao je u povijest hrvatske kulture kao autor prvoga hrvatsko–talijanskog rječnika i prve hrvatske gramatike (1604.), kao prevoditelj Rituala rimskog (1640.) te kao autor prvoga hrvatskog prijevoda Biblije. Dakle, prvi cjeloviti prijevod Svetog pisma na hrvatski jezik imali su Hrvati već 1636. g., ali je svjetlo dana po tisku ugledao tek 2000. Predstavljanje tog prvotiska bilo je 30. ožujka 2001. u gradu rođenja i rane mladosti o. Bartola Kašića, u Pagu, i to na najdostojnijem mjestu Grada — crkvi svete Marije, crkvi Bartolova krštenja.

Uz *Priloge* (str. 129–169) i tekst Josipa Lisca *Novi prinosi kašićologiji* (str. 171–173) na kraju zbornika, knjiga nam donosi i sedam vrlo vrijednih prinosa istaknutih proučavatelja i ljubitelja Kašićeva djela: Ivana Goluba, Vladimira Horvata, Darije Gabrić–Bagarić, Petra Bašića, Julija Derossija i Zlate Derossi. Na te se prinose želim sada osvrnuti onim redosljedom kojim su navedeni u zborniku.

Ivan Golub progovara o *Sudbini Kašićeve Biblije* (str. 9–33) krenuvši od javljanja prijeke potrebe da se puku dadne Božja riječ na njegovu jeziku, preko Bartola Kašića koji tu misao utjelovljuje u djelo, pa sve do mukotrpnog probijanja prijevoda u tiskanje koje je trajalo više od 350 godina. Dugotrajnim i iscrpnim proučavanjem povijesnih dokumenata iz Arhiva svetog Oficija, uz ostale oblike vlastitog sudjelovanja i zalaganja u izdavanju hrvatske Biblije Bartola Kašića, Golub nas upoznae s mnogim povijesnim činjenicama i nedaćama Kašićeva i Kašiću nesklona doba. Taj nas članak jezgrovito upućuje na činjenicu, koju je već iznio i Vladimir Horvat, o čudnim stavovima i kobnim utjecajima nekih pojedina ili, kako ih sam Kašić naziva, »našijenaca, narodnih štetočina/zlotvora« koji su zbog sebičnih vlastitih interesa, a na opću štetu cijeloga hrvatskoga naroda, spriječili tiskanje Kašićeva prijevoda.

U članku *Pregled radova o Bartolu Kašiću* (str. 35–77) Vladimir Horvat, naš najpoznatiji kašićolog, najprije nam u uvodnom dijelu posvjlašćuje veličinu Bartola Kašića kao jednog od najznačajnijih hrvatskih velikana i najplodnijih pisaca 17. stoljeća, premalo poznatog većini Hrvata, a zatim daje pregled znanstvenog proučavanja tog jezikoslovnog veleuma koje započinje početkom 20. stoljeća, a jači naglasak dobiva oko 1980. U razdoblju poslije 1990. počelo je otkrivanje i objavljivanje nove građe o Bartolu Kašiću te se stoga povećalo i zanimanje jezikoslovaca i drugih istraživača za nj te traje do današnjih dana — uz neminovne polemike koje su iskristalizirale ili će iskristalizirati povijesne istine.

U svome drugom radu aktualnoga zbornika, pod naslovom *Osnutak Akademije hrvatskoga jezika u Rimskom kolegiju godine 1599. bio je službeni i znanstveni početak hrvatskoga jezikoslovlja* (str. 79–89), Vladimir Horvat na temelju ankete provedene u isusovačkim kolegijima donosi podatak da je Klaudije Acquaviva, vrhovni poglavar Družbe Isusove, u dogovoru s papom Klementom VIII., osnovao u Rimskom kolegiju u prosincu 1599. Akademiju hrvatskog jezika i naredio Bartolu Kašiću da počne predavati hrvatski i sastavljati prvu hrvatsku gramatiku. Tako smo mi Hrvati prvi slavenski narod koji je dobio u Rimu Akademiju svojega jezika. Ovdje usput napominjemo da je za svestrano proučavanje života i rada Bartola Kašića Grad Pag u ožujku 2002. dodijelio Vladimiru Horvatu., autoru dvaju priloga u ovom zborniku, nagradu za životno djelo.

Razmišljanja uz rječnik prvotiska Biblije u prijevodu Bartola Kašića, u svom članku *Rječnik djela i pisca — cilj i zadaća* (str. 91–100) iznosi nam Darija Gabrić-Bagarić. Ona je priredila cjelovit rječnik Kašićeve Biblije koji obuhvaća 250 stranica i ima oko 15. 000 riječi, a cilju je opis jezika autora, utvrđivanje stanja u književnom jeziku određenoga razdoblja te osobni doprinos toga autora

leksičkom bogatstvu jezika na kojem stvara. Tako klasificirana jezična građa omogućila je, kako navodi autorica, uspostavljanje paralele s rječnikom *Blago jezika slovinskoga* Jakova Mikalje te dolazimo do epohalnoga otkrića da je Mikalja ekscerptirao za svoj rječnik rukopisnu Kašićevu Bibliju. Dakle, iako netiskana, Kašićeva je Biblija živjela i upravo zahvaljujući rječniku Kašićeve Biblije možemo pratiti pomake i promjene prevođenja Svetoga pisma na hrvatski sve do najnovijega vremena.

Petar Bašić u članku *Prijepisi i prepisivači Kašićeva prijevoda Svetoga pisma* (str. 101–107) piše o rukopisima i prepisivačima Kašićeve Biblije. Uz donošenje konkretnih primjera o postojanju više prijepisa »i to iz različitih vremena, pokazuje da je tekst, premda u rukopisu, ipak bio u optjecaju« (str. 107).

Temu *Grafija Kašićeva hrvatskoga prijevoda Biblije* (str. 109–123) na predstavljanju prvotiska obrađuje Julije Derossi. Nizom primjera Derossi nam zapravo želi osvijestiti i pojasniti Kašićevu glavnu zaslugu u razvoju hrvatske latinične grafije koja se sastoji u uspostavljanju dosljednog grafijskog latiničnog sustava. Naime, »Kašić je u biti stvorio pretpreporodnu hrvatsku latiničnu ortografiju«, a same »Kašićeve grafijske kvalitete omogućuju nam danas da otkrijemo pravu i punu vrijednost glasovnoga sustava hrvatskoga književnoga jezika na koji je u prvoj polovici XVII. stoljeća Bartul Kašić preveo Sv. Pismo«. (str. 121).

Budući da vrijeme nužno sa sobom nosi zaborav, a slike pojedinih događaja polako ali sigurno blijede, Zlata Derossi je odlučila svojim tekstom *Okolnosti u kojima smo u Zadru transkribirali Kašićev prijevod Biblije* (str. 125–128) izvući barem neke bitne pojedinosti iz radne atmosfere oko toga posla s naglašavanjem strpljivosti i upornosti koje su pratile mukotrpan rad, čiji se početak poklopio s početkom i tijekom Domovinskoga rata.

Na kraju nam zbornik donosi i izvratke iz tiska pod naslovom *O prvotisku Kašićeva hrvatskog prijevoda Biblije* (str. 155–164) te sažetke bilježaka o *Predstavljateljima prvotiska Kašićeva hrvatskoga prijevoda Biblije u Pagu i Zadru 2001.* (str. 165–167).

Vrijednost ovog zbornika možemo iščitavati na više razina, a spomenut ću barem dvije. Na prvoj razini njegovu vrijednost vidimo u svjedočanstvu o prvorazrednom događaju vjere i kulture u hrvatskom narodu, u svjedočanstvu za povijest o predstavljanju spomenutog prvotiska. Vrijednost na drugoj razini daju sami radovi Zbornika svjedočeći o povijesnim nedaćama hrvatskog naroda, svjedočeći o sudbini mnogih naših neprepoznatih ili namjerno prešućivanih intelektualaca kroz koje onda možemo zapravo dešifrirati i cijelu hrvatsku povijest. Sliku te razine možda nam najbolje opisuju riječi Bartola Kašića: »Smilovao nam se Bog i blagoslovio nas. Rasvijetlio lice svoje i riječ svoju nad nama. I smilovao se hrvatskoj naciji, istrtoj, skoro zartroj.«

Zbornik nas potiče na daljnja istraživanja namećući nam pitanja: »Imamo li uopće pravo ostati hladnokrvni i nezainteresirani za Kašićev dugogodišnji trud i mar za opće dobro? Nismo li svakako pozvani biti i dalje suradnički raspoloženi te pokušati vratiti dug stoljetne šutnje koja je nepravedno zasjenila i prekrila mukotrпно izgaranje jednog hrvatskog veleuma — zasjenila djelo Bartola Kašića, značajno i za Crkvu u Hrvata i za hrvatsku kulturu uopće? I ako već ne vlastitim angažmanom, onda barem indirektno: podržimo one koji su svjesni »samozatajnog rada jednoga velikoga čovjeka kojega njegovo doba nije moglo razumjeti jer je bio daleko iznad njega«.

Nevenka JURAK

Josip JELENIĆ (ur.), *Mladi u post-modernoj*. Kamo ide mladi naraštaj?, Zagreb, Filozofsko–teološki institut DI, Biblioteka Obnovljenog života — 32, 2002., 259 str.

Tijekom nekoliko prošlih godina u hrvatskoj društvenoj znanosti, navlastito u sociologiji i socijalnoj psihologiji, objavljeno je nekoliko knjiga o mladima kojima se, ako ništa drugo, u grijeh može upisati — dosada. Priručna shematizacija pokazuje da se one mogu podijeliti na nekoliko osnovnih skupina. Primjerice, F. Radin i V. Ilišin tragaju za novim uporištima političke subjektivnosti mladih; V. Šakić središnjim pojmom u analizi mladih drži njihov socijalni identitet. B. Perasović oblikuje pravu alternativnu arheologiju životnih stilova mladih. Z. Rabotek–Šarić zainteresirana je za sve strategije oblikovanja altruističnog ponašanja mladih. S. Sakoman zaokupljen je obranom mladih od ovisnosti o drogama, itd. Nije, zacijelo, pretjerano ustvrditi kako je na djelu vidljiva obnova interesa društvenih analitičara za položaj i izgled mladega pučanstva. Tvrdnju svakako treba razumjeti u kontekstu što ga određuju ljudožderski skromne financijske i tehničke mogućnosti društvenih znanosti u suvremenoj nacionalnoj znanstvenoj politici.

Koliko je vidljivo, nekoliko je važnijih općih pokretača istraživanja o mladima. Prvi je politički. Od šezdesetih godina prošlog stoljeća samorazumljivo je da su mladi određeni politički sudionik. Nije uvijek uznemirujuća njihova statistička brojnost i udio u glasačkoj populaciji. Naprotiv, važnija je njihova uloga u oblikovanju društvene legitimacije pojedinih političkih zamisli i programa. Teško da će ijedan program kojega mladi odbijaju, uspjeti u stjecanju potrebne legitimacije. Drugi je gospodarski. Mladi su oblikovali snažno tržište roba i usluga (odjevno tržište, sportsko tržište, tržište kulturne industrije itd.) bez kojega se brojni korporacijski lanci ne bi mogli